

Tandheelkundig onderwijs

DOOR

CH. F. L. NORD.

Dames en Heeren,

Eenige maanden geleden ontving ik een verzoek van den voorzitter onzer Maatschappij, om op deze vergadering een inleiding te willen houden over het tandheelkundig onderwijs, en vooraf eenige stellingen te publiceeren teneinde een vruchtbaar debat mogelijk te maken.

Toen ik, na toestemmend te hebben geantwoord, begon met het verzamelen van de noodige gegevens bleek mij weldra, dat de titel eigenlijk had moeten luiden: Tandheelkundig Onderwijs en Tandheelkundige Wetgeving, daar het ondoenlijk is Tandheelkundig Onderwijs te behandelen zonder daarbij Tandheelkundige Wetgeving te betrekken.

Om over een en ander een goed oordeel te kunnen hebben, dienen we naast de Nederlandsche, ook de buitenlandsche literatuur en wetgeving te kennen, en het in voldoende mate bijeenbrengen van het noodige materiaal, dat, wil het waarde hebben „up to date” moet zijn, was mij in dezen oorlogstijd in den korten tijd, die mij restte, niet mogelijk.

Waar nu de materie zóó uitgebreid, zóó belangrijk en zóó gecompliceerd is, als met de onderwijskwestie ongetwijfeld het geval is, lijkt mij de beste oplossing deze, dat wanneer het feitenmateriaal behoorlijk is verwerkt, dit gepubliceerd wordt, hetzij in het Tijdschrift of anderszins en dat daarna in de afdeelingen een grondige bespreking plaats heeft, zoodat in de volgende jaarvergadering eventueel een definitief plan kan worden aangenomen.

Toch lijkt het mogelijk en wenschelijk om reeds nu eenige principieele punten te behandelen, die wellicht een wisseling van gedachten tengevolge zal hebben, die voor de verdere werkwijze van belang zal kunnen blijken te zijn.

In de eerste plaats lijkt mij gewenscht om vast te stellen, dat het noodzakelijk is, dat onze Maatschappij, na afdoende bespreking en onderzoek, een scherp omlijnd onderwijsplan in haar werkprogram opneemt, teneinde al haar gezag en haar invloed te kunnen aanwenden om dit plan doorgevoerd en aangenomen te krijgen. (Stelling 1.).

Het komt mij voor dat het overbodig is, bij deze stelling lang stil te staan. Waar ons streven in de tandheelkundige wereld de laatste jaren vooral op eenheid van handelen gericht is, springt het in het oog dat ook in deze belangrijke kwestie eenheid verkregen behoort te worden en zullen wij moeten trachten in zake het onderwijs tot een oplossing te komen, waarmee een ieder, alhoewel misschien niet geheel overtuigd, zich toch zal kunnen vereenigen.

Bij het vaststellen van een onderwijsorganisatie, dringt zich direct de vraag op, of het mogelijk is een *universeel* plan te maken, d.w.z. zóó, dat het voor alle landen de meest gewenschte toestand zal zijn, of dat men zijn aandacht uitsluitend zal hebben te concentreeren bij het onderwijs in eigen land. De F. D. I. heeft indertijd een algemeen plan van tandheelkundig onderwijs aangegeven; ik echter ben van meening, dat ieder zich uitsluitend zal hebben bezig te houden met zijn eigen land, en dat een gemeenschappelijk onderwijsprogram van de bij de F. D. I. aangesloten landen, een *fout* zou zijn, daar het voorbereidend universitair onderwijs in al die landen verschillend is, wat bij het opmaken van genoemd program van aanmerkelijk gewicht geacht moet worden. Wij zullen dus naar mijn meening de toestand in het buitenland alleen vergelijkenderwijs mogen benutten, doch ons niet blind moeten staren op systemen, die in een bepaald land, onder bepaalde omstandigheden wellicht uitstekend voldoen, doch voor ons zouden kunnen

blijken toch niet de juiste te zijn, ook al in verband met het verschillend medisch hooger onderwijs in de diverse landen. (Stelling 2.)

Van alle kwesties, die het tandheelkundig onderwijs raken, is er geen, die zóó verschillend wordt beoordeeld en zóó belangrijk is, als de vraag in hoe sterke mate bij dit onderwijs de medische opleiding behoort te zijn betrokken, en in binnen- en buitenland vindt men van gezaghebbende zijden, alle richtingen vertegenwoordigd in alle schakeeringen, van degenen, die uitsluitend tandheelkundig vakonderwijs wenschen tot aan hen, die den tandarts ook het artsexamen willen laten afleggen.

Ook deze kwestie moet door ons bekeken worden vanaf nationaal standpunt, waarbij wij rekening moeten houden met het feit, dat in ons land voor het artsexamen ongeveer zeven jaar vereischt wordt en dat een combinatie van beide examens onder déze omstandigheden een zeer lange studietijd tengevolge zou hebben.

Reeds sinds jaren zijn stemmen opgegaan, die aandringen op verandering en vereenvoudiging van onderwijs en examens ook bij het medisch onderwijs, en met vrij groote stelligheid kan men zeggen, dat de tijd zal komen, dat na een gezamenlijke medische vooropleiding van bijv. een viertal jaren, men eenige jaren een speciale richting zal kunnen volgen en er zoodoende naast de algemeene practici, chirurgen, huidartsen, oogartsen enz. enz. zullen komen, die dan vermoedelijk alleen op hun eigen gebied bevoegd zullen zijn.

Wanneer werkelijk een dergelijke toestand zou bestaan, geloof ik niet, dat er iemand zal wezen, die niet van meening is, dat ook de tandartsen dan op dezelfde wijze zouden moeten worden opgeleid, zoodat de tandheekunde de haar toekomstige plaats naast de zustervakken zou kunnen innemen. (Stelling 3.)

Dit lijkt ongetwijfeld de meest begeerlijke oplossing niet alleen van het tandheelkundige, doch ook van het

medisch-specialisten vraagstuk. Zoover zijn wij echter helaas nog niet, en het ligt ook niet aan ons om deze toestand in het leven te roepen. Wanneer wij echter voor oogen houden, dat de evolutie naar alle waarschijnlijkheid in deze richting zal plaats hebben, worden wij logischerwijze voor de volgende vraag gesteld: Op welke manier kunnen wij het tandheelkundig onderwijs zoo inrichten, dat wij het gewenschte zoo dicht mogelijk benaderen en tevens mogelijk maken, dat, wanneer de tijd voor onze ideale wenschen gekomen is, een overgang met zoo min mogelijke bezwaren zal hebben te kampen? (Stelling 4.)

Het antwoord op deze vraag is een van de essentiele punten van het program, en na de kwestie van alle kanten te hebben bekeken, de voor- en nadeelen te hebben overwogen, ben ik tot de steeds vastere overtuiging gekomen, dat het eenige antwoord is: de verplichting tot het afleggen van het tweede natuurkundig examen! (Stelling 5.)

Het is niet mijn bedoeling hier uitvoerig in te gaan op de fouten, die de tegenwoordige wetgeving aankleven; ik wil volstaan met te constateeren, dat het medische deel van het tandheelkundig onderwijs ongetwijfeld achterstaat bij dat in de technische vakken, wat mij voorkomt een positieve fout te zijn.

De vraag, hoe hierin verandering te brengen, heeft reeds velen bezig gehouden en de verplichting tot het afleggen van het tweede natuurkundig examen is dan ook meermalen van gezaghebbende zijde als verbetering genoemd.

De bezwaren, die er tegen worden ingebracht, zijn velerlei, doch zijn m.i. zeer weinig steekhoudend.

Als eerste bezwaar wordt meestal genoemd het feit, dat daardoor de studie te lang wordt, een bezwaar dat niet juist genoemd mag worden, daar een zesjarige studie bij den tegenwoordig nog steeds wassenden stroom van studenten, toch zeker in de toekomst een voldoende aantal tandartsen zal blijven opleveren.

Dat met de z.g. „manual training” dan te laat zou worden

begonnen, is een sprookje, waarvan niemand nog geslaagd is de bewijzen te leveren!

Dat de studie voor eerste en tweede natuurkundig examen verschillende vakken bevat, die niet strikt noodzakelijk zijn, is vermoedelijk juist; van medische zijde is hier ook meermalen op gewezen; ook dit bezwaar is echter van weinig gewicht, daar bij een event. wijziging van deze studie en examens, ook de aanstaande tandartsen direct baat zouden vinden.

En wanneer wij nu nagaan, welke vakken voor de beide examens vereischt worden, dan vinden we voor het eerste natuurkundig vermeld: scheikunde, natuurkunde, botanie en zoölogie, waarvan de twee eerstgenoemden de hoofdschotel vormen. Nu is het m.i. buiten kijf, dat geen enkel tandarts er later berouw van zal hebben, om van deze vakken een grondiger kennis te bezitten dan tot nu toe voldoende werd geacht, en ben ik zelfs van meening, dat wellicht voor den aanstaanden tandarts het nuttig effect van dit examen grooter kan zijn, dan voor den aanstaanden medicus!

Wat betreft het tweede natuurkundig examen, zijn de hier te examineeren vakken: de anatomie, physiologie, histologie, pathologie en pharmakognosie.

Dat met uitzondering van de anatomie, deze vakken *goed* te onderwijzen en te leeren zijn op de wijze waarop dit tot nu toe geschiedt, zal niet door velen worden beaamd; worden zij niet grondig gedoceerd dan zal het resultaat niet anders dan poover kunnen zijn. Wat betreft de pharmakognosie kan men opwerpen, dat dit nu niet een voor den a.s. tandarts bij uitstek belangrijk leervak is; er staat tegenover, dat er ook niet veel tijd aan behoeft te worden besteed.

Er blijft dus over de anatomie en hier kan men er terecht op wijzen, dat het voor den tandarts overbodig is, dat hij grondig de anatomie van het geheele menschelijk lichaam kan beheerschen. Toch komt het mij voor, dat deze toestand

meer gewenscht is dan de tegenwoordige, waarbij een der docenten voor enkele jaren officieel verklaarde, dat een der redenen, waarom hij een bepaalde injectiemethode niet kon doceeren was, dat de studenten niet voldoende op de hoogte waren van de anatomie van de mondholte!! En ten slotte blijft het toch altijd beter zelfs *véél* te veel, dan *iéts* te weinig te leeren!

Waar nu verder deze overvloedige anatomische kennis het *eenige* is, dat met eenigen schijn van recht tegen deze examens kan worden ingebracht, en er verder niets dan voordeelen tegenover staan, te weten de behoorlijk wetenschappelijke basis, de gemakkelijke toepassing bij de wet, de verruiming van gezichtskring en arbeidsveld, en daardoor later de lust tot zelfstandigen, wetenschappelijken arbeid, meen ik dat de eisch van het afleggen van het tweede natuurkundig examen, alvorens tot het Tandheelkundig Instituut te worden toegelaten, allerminst overdreven genoemd mag worden, en voortaan uitdrukkelijk op den voorgrond zal moeten worden gesteld!

Na dit examen komt dan de candidaat-arts op het Tandheelkundig Instituut en kan in drie jaar tijds zijn diploma als tandarts verwerven. (Stelling 6.).

Deze studie zal in hoofdzaak het karakter kunnen behouden van het tegenwoordig aan het Tandheelkundig Instituut gevolgde, terwijl de uren, die nu besteed worden aan de opleiding voor het theoretisch tandheelkundig examen, dan gewijd kunnen worden aan andere leervakken.

Men zal dan moeten trachten dat onderwijs zoo in te richten, dat, rekening houdende met de eischen die het vakonderricht stelt, de lust tot zelfstudie zooveel mogelijk wordt aangewakkerd! (Stelling 7.).

Ik ben mij hierbij volkomen bewust van het feit, dat „l'art est difficile et la critique aisée”, en wil daarom over dit punt niet veel zeggen, daar hier van buitenaf weinig te decreteren valt. Het komt er slechts op aan, dat de goede bedoeling voorziet om den student, zooveel als zulks met de

eischen van de praktijk is overeen te brengen, zich voor zijn examen en meer speciaal voor zijn lateren werkkring te laten voorbereiden op dezelfde wijze, als dit bij de overige takken van hooger onderwijs in ons land te doen gebruikelijk is, en het schoolsysteem tot het uiterste minimum te beperken.

Uit de ervaring, niet alleen in Nederland, doch ook in andere kleine landen, is gebleken, dat centralisatie van tandheelkundig onderwijs aan *één* Instituut, het onderwijs niet ten goede komt. Dit is begrijpelijk, omdat, afgescheiden van andere overwegingen, de tandheelkunde een bij uitstek praktisch vak is, iedere practicus zijn eigen methoden voorstaat en men zodoende niet tegen eenzijdigheid ge- waarborgd is.

Concurrentie ontbreekt, daardoor alle vergelijking en dientengevolge de prikkel om eventueelen achterstand in te halen. Vandaar dat een tweede instituut in deze richting niets dan goeds zou kunnen verrichten, terwijl, door het aantal docenten en demonstratoren zoo groot mogelijk te doen zijn, het gevaar van een eenzijdige opleiding voorkomen wordt, en men zodoende tevens voorgoed ontkomt aan alle gevaren van een vakschool met een monopolie!

Zou men tot het oprichten van een tweede Instituut overgaan, dan spreekt het bijna vanzelf, dat Amsterdam, zoowel door zijn ligging, zijn materiaal en zijn hulpbronnen, daarvoor in de eerste plaats in aanmerking komt! (Stelling 8.).

Een moeilijkheid, waarop vaak is gewezen, is het verkrijgen van een voldoende aantal goede docenten. Inderdaad is het waar, dat men gewoonlijk de meest vooraanstaanden verzoekt om voor weinig geld, veel tijd en moeite te willen wijden aan een dikwijls ondankbaar werk.

Toch geloof ik, dat deze moeilijkheid niet onoplosbaar is, en dienen wij eens te zien naar het buitenland, met name naar Amerika en Engeland, waar een *groot* aantal practici aan een Instituut verbonden is, van wie dan aanmerkelijk minder tijd behoeft gevergd te worden. Niet alleen dat

men zodoende de hand kan leggen op velen, die voor een *uitsluitende* onderwijstaak zouden terugschrikken, ook bereikt men daardoor, dat de onderwijskrachten een frische kijk behouden op de dagelijksche praktijk, en men zodoende het niet denkbeeldige gevaar ontgaat, dat een onderwijzman in den loop der jaren te veel vertheoretiseert en te weinig rekening gaat houden met de steeds veranderende eischen van de praktijk.

Alleen voor de zuiver theoretische vakken zal men dan zijn toevlucht moeten nemen tot de niet-praktiseerende docent, en hier zullen juist de jaren hem steeds meer berekend maken voor zijn taak! (Stelling 9.).

Wanneer ten slotte het tandheelkundig onderwijs zal zijn hervormd in den geest als hierboven is aangegeven, dan spreekt het vanzelf, te meer waar onlangs het recht der H. B. S.ers op het Jus promovendi is erkend, dat men dan ook den tandartsen het recht op den doctorstitel niet zal kunnen onthouden en een Doctor Odontologiae de bekroning van zijn studietijd moet worden.

Ook dit kan, door de prikkel tot zelfstandigen wetenschappelijken arbeid, de tandheelkunde als zoodanig slechts ten goede komen, en is zooveel te meer noodzakelijk, waar men thans aan buitenlandsche universiteiten dezen titel kan verkrijgen, wat voor degenen, die hiertoe om welke redenen dan ook niet in staat zijn, een onbillijkheid genoemd moet worden. (Stelling 10.).

Hiermede, Dames en Heeren, ben ik aan het einde van mijn inleiding gekomen. Met het oog op den beschikbaren tijd, heb ik beloofd kort te zullen zijn en verzoek U dus te bedenken, dat ik hier alleen eenige voorname punten heb willen aangeven, en mijn voordracht allerminst aanspraak maakt op volledigheid!

Zooals ik reeds bij den aanvang heb gezegd, is dit niet van beteekenis, daar het onderwijsvraagstuk toch niet in deze vergadering afdoende kan worden behandeld, doch na uitvoerige gegevens nauwgezet zal dienen te worden

besproken, wat alleen kan geschieden in de afdelingen.

Wanneer wij dan een volgende maal opnieuw dit onderwerp behandelen, kunnen wij ons standpunt nauwkeurig hebben geformuleerd, en hoop ik van harte, dat een overeenstemming tusschen de verschillende inzichten mogelijk is, opdat onze Maatschappij kan gaan werken voor het tot stand komen van een onderwijsprogramma, dat bij de Wet ingevoerd, in de toekomst zoowel den tandheelkundigen stand als de tandheelkundige wetenschap ten zegen zal zijn!

STELLINGEN.

1. Het is noodzakelijk dat de Maatschappij een vast omlijnd onderwijsprogramma heeft, opdat zij met al haar invloed kan aandringen op het aanvaarden van dit programma door de betrokken autoriteiten.
2. Bij het vaststellen van een onderwijsprogramma, zal men niet een universeel programma kunnen volgen, doch rekening hebben te houden met de Nederlandsche onderwijstoestanden, zoowel wat betreft het voorbereidend Hooger Onderwijs, als het Hooger Onderwijs zelf.
3. Wanneer in de toekomst specialistenexamens mochten worden ingevoerd, in dier voege, dat men chirurgen, oor-neus-keelartsen, huidartsen, oogartsen enz. zou krijgen, met beperkte bevoegdheid, die deze titel na een zes- à zevenjarige studie zouden kunnen verwerven, dan zou het vanzelfsprekend zijn, dat ook de tandartsen op gelijke wijze zouden worden opgeleid.
4. In afwachting van dezen toestand is het gewenscht een regeling in het leven te roepen, die een overgang zonder te groote bezwaren zou mogelijk maken, hetgeen te meer klemt, waar de tegenwoordige wet niet aan redelijk te stellen eischen voldoet.
5. Het eenvoudigste en meest doeltreffende middel daartoe, is het verplichtend stellen voor den aanstaanden tandarts van het tweede natuurkundig examen, alvorens hem op het Tandheelkundig Instituut toe te laten.

6. Na bovengenoemd examen is een driejarige studie voldoende om den titel van Tandarts te kunnen verwerven.
7. Deze driejarige studie zal in hoofdzaak overeenkomen met de tegenwoordig aan het Tandheelkundig Instituut gevolgde, doch zal ten allen tijde het Hooger Onderwijs-karakter hebben te behouden.
8. Ter bevordering, zoowel van het onderwijs, als van de Tandheelkunde, is het oprichten van een tweede Tandheelkundig Instituut, bij voorkeur te Amsterdam, gewenscht, terwijl het aantal docenten en demonstratoren aan het Instituut zoo groot mogelijk behoort te zijn.
9. Voor het doceeren van de theoretische vakken is het gewenscht, leerkrachten te hebben, die zich uitsluitend kunnen wijden aan het onderwijs; voor de practische vakken zullen practiseerende tandartsen (en event. artsen) het meest aangewezen zijn.
10. Wanneer de studie in de Tandheelkunde op bovenbedoelde wijze is veranderd, is het vanzelfsprekend, dat den tandarts ook het jus promovendi (Doctor odontologiae) behoort te worden toegekend.

DISCUSSIE.

De Voorzitter: Collega Nord, U hoort uit een dergelijk stormachtig applaus hoezeer allen ingenomen zijn met de wijze waarop U dit onderwerp hebt behandeld en met de juiste, korte en duidelijke uiteenzetting van het probleem.

De heer J. A. Salomons: M. de V. Dames en Heeren! Met veel genoegen heb ik de voordracht van den heer Nord gehoord en nu ik als eerste het woord heb gevraagd is dit niet om daarop wat aan te merken, maar omdat ik naar aanleiding van stelling 10 iets in het midden wilde brengen. Het heeft mij als Nederlander buitengewoon gehinderd, dat onze Nederlandsche collega's zich schijnen te schamen voor den titel van tandarts. Die indruk wordt gewekt. Is mijn meening foutief dan ben ik gaarne bereid die te wijzigen, maar wanneer wij zien dat collega's die buitenlandsche titels hebben, waarvoor ik in alle opzichten respect heb, die titels in de

courant gebruiken niet als titels, maar eenvoudig om zich te sieren, met weglating van hun Nederlandschen titel, dan heb ik als Nederlander het volste recht in de vergadering van de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunst daartegen een protest te laten hooren (*krachtig applaus*).

Toen ik één dezer dagen een Nederlandsche courant in handen nam, waarin stond, dat Doctor Zoo en Zoo, Dental Surgeon afwezig was, liep bij mij de maat over; toen dacht ik, die collega is geen „dental surgeon”, maar hij is Nederlandsch „tandarts” en voert het praedicaat „dental surgeon”. Nadat ik vernomen had, dat de betreffende collega het met mij eens was en hij die kennisgeving aldus had geplaatst om zijn collega's te prikkelen, deed het mij genoegen, dat ik daardoor inderdaad werd geprikkeld. Omdat alle collegae, die ik hierover gesproken heb, het met mij eens waren, zelfs degenen die tot nu m.i. foutief gebruik hebben gemaakt van hun titel, dat het onethisch is zijn buitenlandschen titel te gebruiken voor reclame, terwijl men den Nederlandschen titel weglaat en aldus als het ware den indruk makende, dat men zich voor zijn Nederlandschen titel schaamt, wil ik gaarne de meening van de collega's hieromtrent vernemen. (*Applaus*).

De Voorzitter: Deze bespreking gold niet direct het onderwerp, dat aan de orde is. De vergadering moet nu uitmaken of deze tituluur-kwestie hier kan worden behandeld.

De heer Klinkhamer: Straks.

De Voorzitter: Of wenschent men het terstond vlug te behandelen? Ik wensch in deze niet in te grijpen, maar het is beter eerst de onderwijs- en daarna de tituluur-kwestie te behandelen.

Besloten wordt thans eerst de onderwijs-kwestie te behandelen.

De heer Bakker: M. de V. Het zou van mijn kant onbeleefd zijn als ik niet het woord vroeg naar aanleiding van het gesprokene door den heer Nord. Ik heb deze inleiding met veel genoegen gehoord, zelfs met zooveel genoegen, dat ik het volgende jaar nu ook zijn derde lezing over dit onderwerp zou willen hooren.

Het komt mij voor, dat ik mij het sterkst kan vereenigen met de laatste zin van den heer Nord, n.l. deze, dat het op het oogenblik niet aangewezen zou zijn een principieel debat te beginnen over zeer veel punten, ook van technische onderwijs-artikelen, die de heer Nord heeft aangeroerd. Ik weet, dat het allermint in zijn bedoeling ligt. Het zal de vergadering duidelijk zijn, dat wij niet direct over alle onderdeelen het eens kunnen worden.

Als er één ervaring is, die ik in de korte periode van 5 jaar heb opgedaan, dan is het deze, dat het geven van onderwijs ontzaglijk veel moeilijker is dan ik ooit vóór 1912 heb gedacht. Die moeilijkheid is niet gelegen in het geven van een college, of in het bemachtigen van

de stof, of in het deskundig in elkaar zetten van bruggen, maar in het overbrengen van een voldoende mate van eigen kennen en kunnen in de hoofden en handen van de studenten. Daarin ligt de groote moeilijkheid.

Nu hebben wij zeker in Utrecht niet het verwijt tot de professie te richten, dat deze gebrek aan belangstelling toont in ons werk, want deze is er overvloedig en dit is verheugend; immers, als er iets doodend werkt, dan is dit wel de apathie van de collega's. Als er ooit iemand zou komen met vele jaren ervaring als onderwijzman, die eenige dagen, desnoods een paar weken, zooals een enkel collega al doet, op het Instituut kwam rondloopen en dan bij ons kwam en vroeg: „kan het ook zus of zoo, ik meen die en die fouten te zien”, dan geloof ik, dat wij dat allen dankbaar zouden verwelkomen.

Alleen het vinden van den geschikten vorm is een vraagstuk, waarvan geen van de docenten de pretentie heeft de oplossing reeds te hebben gevonden. Daarom stem ik in met de laatste woorden van den heer Nord. Bij deze geheele onderwijskwestie hebben wij de hulp van de heele professie noodig. Wij zullen dit vraagstuk wetenschappelijk hebben op te lossen in een kleine commissie en elk van de leden zal niet alleen moeten komen met zijn opinie, maar met resultaten van een stevig stuk studie. De vraagstukken van de verhouding tusschen onderwijs en vakvereniging en Universiteit en Staat zijn zoo ingrijpend, dat het mij onmogelijk is — en ik er daarom van afzie — om in deze vergadering dit à bout portant te behandelen.

Ik vereenig mij dus met veel wat de heer Nord heeft gezegd en wensch aangeteekend te hebben, dat ik tegen veel oppositie zou willen voeren, maar dit niet wensch te doen in deze vergadering.

Ik steun derhalve zijn voorstel om de heele onderwijskwestie te maken tot een onderwerp van zorg van een speciaal tot dit doel benoemde studie-commissie.

De heer Dr. Van der Hoeven: Ik heb met zeer veel genoegen de voordracht van den heer Nord gehoord en de vraag is bij mij gerezen of nu op dit oogenblik de tijd gekomen is om te reageeren, op een wijze als de heer Nord heeft aangegeven, tegen de wet die wij nog niet lang geleden gemaakt hebben. Wij allen weten met welk een nauwgezetheid het vraagstuk indertijd van alle kanten is bekeken en hoe besproken is op welke wijze wij de nieuwe wetgeving in elkaar zouden zetten. Daarvoor was een staatscommissie benoemd. Daarvoor had men vóór dien tijd in het Tandheelkundig Genootschap en in ons land van gedachten gewisseld, requesten gestuurd en opinies gevormd. Dat was geen nieuw vraagstuk; dat was reeds lang doordacht en overdacht vraagstuk.

Het resultaat van dat alles is geweest, dat het eindelijk tot de

Regeering is doorgedrongen, dat er een nieuwe wet moest komen en de Regeering is toen wel degelijk met kennis van zaken tot een zeker resultaat gekomen en zij heeft wel degelijk het rapport van de Staatscommissie in zich opgenomen en heeft daartegenover ook in zich opgenomen, hetgeen van andere zijde was aangevoerd. De Regeering heeft toen een keuze gedaan en nu dit slechts enkele jaren is geleden, is het de vraag of het wijs zou zijn van ons om tegen de toen gedane keuze zoo krachtig te reageeren, dat wij nu, zooals in deze stellingen is aangegeven, zouden gaan eischen, wat indertijd is ter zijde gelegd: het 2e natuurkundig examen.

Ik geloof, dat U het allen met mij eens zult zijn, dat die tijd nog niet is gekomen. Wij moeten de wettelijke bepalingen, die toen in het leven zijn geroepen, een „fair chance” geven. Ik ben er heilig van overtuigd, dat die „fair chance” nog niet gegeven is aan die wetgeving. Het spreekt vanzelf, dat elke wetgeving een zekereren tijd noodig heeft, om tot een goede ontwikkeling te komen, maar hier was er toch een bijzonder groote moeilijkheid en dat was wel dat er groote verdeeldheid was bij degenen, die dat onderwijs moesten geven. Er waren verschillende personen, die dat onderwijs moesten geven, die bepaald gekant waren tegen de opvatting van de Regeering, dus sprak het vanzelf — en dat is hen volstrekt niet kwalijk te nemen — dat het moeilijk ging zich daarin te schikken. En nog ten huidigen dage zijn er onder het onderwijzend personeel, die van meening zijn, dat met zoo'n wetgeving niets te maken is; en dan moet ik zeggen, dat dit geen „fair chance” is voor de wet. Degenen, die nu bezig zijn het onderwijs te regelen, zouden moeten zeggen: „Wij hebben nu eenmaal die wetgeving, welnu, dan moeten wij met alle kracht die in ons is daarvan maken, wat ervan te maken is”. Ik geloof, dat dit tot nu toe niet gebeurt. De Maatschappij moet er m. i. met kracht op aandringen bij het onderwijs-personeel, dat de wettelijke bepalingen die er nu zijn, naar behooren worden uitgevoerd en dat alle middelen moeten worden aangewend, om het onderwijs zooals de Regeering in de wet heeft bepaald werkelijk zoo goed mogelijk te geven.

Alleen wanneer wij gezien hebben, dat het op die manier niet gaat, heeft die wetgeving een „fair chance” gehad en kunnen wij zeggen: „wij moeten terug en wij moeten naar andere principes uitzien”. Maar die tijd is voor mij nog niet gekomen; echter wel om met alle kracht, en door middel van de Maatschappij en door middel van andere tandheelkundige lichamen, aan te dringen op een gestrengte uitvoering van de regelen, die aangegeven zijn in de nieuwe wet. Ik hoop, dat de Maatschappij daarin al haar kracht zal concentreren. (*applaus*).

De heer de Jonge Cohen: M. de V.! De heer Nord heeft

over de geheele onderwijs-kwestie gesproken, maar ik geloof, dat hij eenigszins onbillijk is geweest, want hij heeft het gehad over de eischen, die gesteld worden, maar hij heeft een bekende kwestie niet aangeroerd. Ik geloof, dat in de afdeeling Noord-Holland de kwestie van de vooropleiding van den tandarts tweemaal is ter sprake gebracht. Ik bedoel niet de vooropleiding voor Utrecht, maar die welke hem toegang geeft tot het afleggen van het theoretisch examen n.l. het D. D. S. diploma. Vindt de heer N o r d het gewenscht, een dergelijken toestand nog langer te bestendigen, dat iemand die in Amerika den D. D. S. titel heeft gehaald, hier verder studeert?

De heer K l i n k h a m e r: M. de V.! Ik heb met zeer veel aandacht de lezing van den heer N o r d gehoord, maar tot mijn grooten spijt heb ik daarin niets nieuws kunnen ontdekken. Al hetgeen de heer N o r d heeft gezegd, heb ik al meermalen uit zijn eigen mond vernomen en ik weet, dat er zeer velen in den lande zijn, die dat 2e natuurkundig examen voorstaan en die wenschen dat de onderwijs-regeling op die wijze zal worden ingericht. Dat is dus voor mij niets bijzonders.

Voor eenige jaren heb ik het genoeg gehad zitting te hebben in die Staatscommissie, die ook het tweede natuurkundig examen voorstelde. Ik heb dus al die besprekingen meegemaakt en ik heb in de commissie mijn opmerkingen kunnen plaatsen. Ik wil die zaak nu niet in den breede bespreken, maar ik zou alleen een tipje willen oplichten van een — laat ik het noemen geheimzinnigen sluier, achter welke de meesten niet hebben gekeken en dat is dit. Wij staan tegenover een groote moeilijkheid en vermoedelijk zullen wij daartegenover blijven staan en wel deze, dat wij altijd naast ons zullen zien medici, die zich eenige maanden, of laat ik zeggen een enkel jaar, op de tandheelkunde toeleggen en zich daarna zelf het brevet van bekwaamheid als tandarts geven. Wanneer wij nu even bedenken, dat onze tandheelkundige studie zou worden een zesjarige — 3 jaar voor het candidaats — en 3 jaar voor het practisch examen — dan zijn wij na 6 jaar geen medicus: wij blijven eenvoudig tandarts. Maar er staat tegenover, dat onze studiegenooten in dienzelfden tijd, misschien met een jaar verschil, arts zijn en door zich eenvoudig een jaar op het tandheelkundig instituut te bekwamen in tandheelkunde, kunnen zij zich naast ons, die 6 jaar lang die studie daar hebben gevolgd, vestigen als stomatoloog, specialist in tandheelkunde, enz. Diezelfde menschen zullen wij dus behouden, maar met dit verschil, dat wij een bijna even lange studie gemaakt hebben als zij en wij maar de tandarts blijven, terwijl zij zijn: arts, specialist voor mond- en tandziekten. En wanneer wij de zaak zouden willen veranderen en zouden willen hebben een speciaal examen uitsluitend voor tandarts met de bevoegdheid van den tandarts om alleen de

tandheelkunde uit te oefenen, dan zullen wij zien, dat dit ten slotte zal blijken een onmogelijkheid te zijn en wel, omdat (zelfs al zouden specialisten-examens worden ingevoerd, dus wanneer de studie gedurende 4 jaar gelijk opgaat en dan verder in eigen richting — de een internist, de ander odontoloog, weer een ander gynaecoloog enz.) het eindexamen niet de uitsluitende bevoegdheid geeft om zich te bepalen tot dat afzonderlijke deel van het vak. Men wordt in elk geval arts in den vollen omvang. Dat zullen meerderen kunnen getuigen. Het zou een onmogelijkheid zijn om die wetenschap zoo in vakken te verdeelen en iedere specialiteit precies en uitsluitend op zijn gebied te houden.

Maar er staat iets anders tegenover. Wij moeten meer waarde hechten aan den titel, die dan zal worden gegeven. Wanneer n.l. door een speciaal examen de titel van tandarts wordt gegeven, dan kunnen wij eischen, dat de titel van tandarts alleen mag worden gedragen en aan het publiek mag worden kenbaar gemaakt door diegenen die dat examen hebben afgelegd, zoodat wij dan voor het feit komen, dat niet een arts, zooals thans in Den Haag gebeurt, zich den titel „tandarts" geeft. Wij weten het allen; hij heeft er het recht toe, evenals iemand, die zich specialiseert op het gebied van keel, neus en ooren en zich keelarts kan noemen of op het gebied der ooggen, oogarts; dus kan zoo iemand op het gebied der tandheelkunde zich tandarts noemen. Maar tegenover het publiek geeft het een valsche voorstelling. Het publiek is van meening, dat een tandarts geen arts is, tenminste wij wenschen zelf te laten weten aan het publiek, dat wij geen arts zijn, terwijl de artsen bij de behandeling van het titelvraagstuk het hebben doen voorkomen, alsof wij door onzen titel aan het publiek wenschen te zeggen: wij zijn arts. Dat is onze bedoeling niet. Wij wenschen tandartsen te zijn tegenover artsen. En zoo zou dan, wanneer eenmaal specialisten-examens werden ingevoerd, ook een oogarts zich moeten onderscheiden tegenover een arts, die het oogheelkundig examen niet heeft afgelegd. Zoover zijn wij intusschen nog niet. Maar laten wij zorgen, dat wij onzen eigen titel kunnen hooghouden tegenover den arts-titel en het publiek daarin geen vergissing kan maken.

Ik wil *dit* even resumeeren, dat wij staan en blijven staan voor de groote moeilijkheid, dat wij altijd op ons gebied naast ons zullen zien den arts; dat altijd de artsen, wanneer zij zich gaan specialiseeren in de tandheelkunde, tegenover het publiek den schijn opwekken, alsof zij meer weten en meer kunnen dan de tandarts. Wanneer wij de tandartsen-studie gaan verlengen tot 6 à 7 jaar, dan lijkt het mij, dat de vooropleiding, die gelegen is in die drie jaar voor het tweede natuurkundig examen, niet geeft dat succes, dat wij zouden kunnen verwachten na een studie van 6 jaar; dat wij dan op ons gebied niet

de gelijken zijn van de artsen: wij blijven maar de tandarts; en dat wij altijd weer de mogelijkheid zien artsen naast ons te krijgen, die met een korte tandheelkundige studie onze meerderen in de oogen van het publiek zullen trachten te zijn.

De heer J. S a n d e r s E z.: M. de V.! Het wil mij voorkomen, dat dit debat over de lezing van den heer N o r d tot nog toe niet de waarde heeft, die aan de lezing en de stellingen, welke de heer N o r d duidelijk heeft uiteengezet, toekomt. Speciaal wat de heer K l i n k h a m e r hier het laatst heeft te berde gebracht, blijft m. i. ver beneden het peil van de lezing van den heer N o r d, want de heer K l i n k h a m e r heeft hier een kwestie ter sprake gebracht, die slechts in de tweede of in de derde plaats ter sprake moest worden gebracht n.l. de lang niet belangrijke kwestie of er een arts is die denkt zich tandarts te mogen noemen, of dat de artsen het recht hebben zich na een korte specialisten-opleiding tandarts te noemen. Dat alles raakt niet de belangrijke vraag of het tot verheffing van de tandheelkundige wetenschap noodig is, dat b.v. het tweede natuurkundig examen wordt ingevoerd. Dat is de kern en daarop is de heer K l i n k h a m e r niet ingegaan.

Nu wil ik wel zeggen, dat ik ook heel vaak en heel lang de bezwaren heb gevoeld, die door den heer N o r d te berde zijn gebracht: dat de studie wel wat lang wordt, maar aan den anderen kant wensch ik niet voorbij te zien, dat menig tandarts naar ik verwacht, met mij wel degelijk het bezwaar zal voelen van niet die vooropleiding te hebben genoten, die hem geschikt maakt tot het wetenschappelijk werk, en welke hij wèl zou hebben als hij het tweede natuurkundig examen zou hebben afgelegd. (*applaus*). En dat is de belangrijke zaak; die moeten wij in de eerste plaats in het oog houden.

Ik begrijp niet, dat men het belangrijk kan vinden, dat artsen zich kunnen vestigen, die zich tandarts kunnen noemen. Want wanneer zich een arts ergens vestigt, die een blauwen maandag tandheekunde heeft gestudeerd, dan oordeelt hij zichzelf al en zal hij ook door het groote publiek veroordeeld worden. Ik heb nooit eenige concurrentie kunnen ondervinden van artsen, die zich maar als tandartsen vestigden zonder het werkelijk te zijn. Heeft een arts zich werkelijk tandheelkundige kennis verworven door langdurige ervaring, waarom zou hij dan niet in de oogen van het publiek meer waarde hebben, wanneer hij arts en tandarts is? Maar bezit hij die tandheelkundige wetenschap en kunde niet, dan zal hij het publiek niet meer zand in de oogen kunnen strooien door zich te sieren met den titel „tandarts”. Hij zal dat des te minder, wanneer de tandarts zal staan op het wetenschappelijk peil waarop de heer N o r d hem wil verheffen. En door wetenschappelijke prestaties en door uitoefening van de praktijk zal de tandarts dan zijn wetenschap zelf verheffen. (*applaus*).

De Voorzitter: Om het debat niet te veel te rekken zou ik willen bepalen, dat de Sprekers niet te vaak het woord voeren.

De heer Klinkhamer: Wanneer niet de heer Sanders zich speciaal tegen mijn bewering gericht had, zou ik thans niet het woord hebben gevraagd. Maar hij doet het voorkomen, alsof ik de lezing van den heer Nord voorbij ging en hier alleen maar het licht heb laten vallen op iets minderwaardigs: het is van zoo weinig belang. De hoofdzaak zou hier dan aangestipt zijn door den heer Nord, d.w.z. wat wij tandartsen aan tandheelkundige wetenschap en aan vooropleiding noodig hebben, dat is hoofdzaak; wij tandartsen moeten op hooger wetenschappelijk peil worden gebracht; maar dat wat ik genoemd heb was bijzaak en daar konden wij langs gaan; dat had niets te beteekenen — volgens den heer Sanders. Neen, mijne heeren, dat heeft veel te beteekenen. Ik zal de laatste zijn om te beweren, dat de tandarts op dit oogenblik op voldoende wetenschappelijk peil staat; daaraan wordt gewerkt. Ik zou haast zeggen, de heer Sanders kan het niet beoordeelen, want hij kent het wetenschappelijk peil van den hedendaagschen tandarts niet. Maar ik geloof ook, dat dit nog te gering is en ik wil het ook verheffen, maar laten wij dan geen doekjes erom winden en zeggen: allemaal artsen en een tandheelkundig instituut zonder verplicht eindexamen. Dan zal de concurrentie leeren, dat degenen die zich aanmelden het instituut zullen volgen tot aan het eind en staan wij met krachtige wapenen in de hand tegenover artsen, publiek en wetenschap; dat is de weg dien wij uit moeten. Maar wat nu gedaan wordt is schipperen, is een tusschenmaatregel.

De heer F. Duyvensz: M. de V.! Ik heb kennis genomen van het feit dat de heer Nord nog steeds aandringt op het verplicht stellen van het tweede natuurkundig examen. Ik moet U eerlijk zeggen, dat ik geheel en al vaar in het schuitje van den heer Van der Hoeven. Ik heb indertijd in Amsterdam als assistent van den heer Grevers en later als zijn opvolger gedurende langeren tijd meegeholpen om tandheelkundig onderwijs te geven aan medische studenten en wanneer men dan de ervaring heeft opgedaan, dat van die wetenschappelijke basis, waarover zoo ontzettend „gezwamd” wordt, die vooropleiding van de medische studenten, door de studenten in veel gevallen niets meer onthouden was, dan datgene wat ik zelf indertijd qua tandarts had geleerd (of bijgeleerd omdat ik wist dat ik in verschillende vakken te kort schoot) dan blijkt daaruit wel, dat wij trots dit tweede natuurkundig examen niet bereiken wat wij willen. En wanneer wij zien, wat op dit oogenblik de wetgever heeft opgenomen in zijn vooropleiding voor de tandheelkundige studie, dan blijkt, dat, wanneer goede wil voorziet om van deze wet te maken wat ons daarin wordt voor-

gelegd, wij voldoende onderlegd kunnen zijn in hetgeen wij voor onze wetenschap noodig hebben en ik meen dan ook, dat ik volkomen met Dr. Van der Hoeven kan meegaan en dat, wanneer bij de onderwijs-autoriteiten de heilige wil voorzit om datgene te geven wat noodig is voor onze wetenschappelijke opleiding, wij in dat programma alles correct hebben.

De heer Bakker: M. de V.! Ik vraag het woord voor een motie van orde. Voordat een of ander debater een collega-debater gaat aanvallen, zou ik de vergadering in overweging willen geven haar verlangen uit te spreken:

1°. dat de debaters slechts ingaan op de lezing van den heer Nord.

2°. dat elk debater slechts een keer het woord krijgt,

3°. dat de sprekers gezamenlijk worden beantwoord door den heer Nord.

Dit zal noodig zijn wil de vergadering verlopen precies volgens bestek en teekening als tot nog toe onder de leiding van onzen voorzitter is gebeurd. (*Applaus*).

Op de vraag van den voorzitter blijkt, dat de vergadering met algemeene stemmen op een na (die van den heer De Jonge Cohen) deze motie goedkeurt.

De heer Van Hasselt: M. de V.! Ik zal kort zijn; de wijzers van de klok gaan snel vooruit. Bij de ontvangst en de lezing van deze stellingen en bij het aanhooren van de lezing van den heer Nord met de daarop gevolgde discussie, heb ik duidelijk de waarheid gevoeld, die in het volgende verhaal is gelegen. In een landschap zijn twee heuvels, waarheen twee kameraden loopen. Ieder bestijgt een der toppen en zij zijn niet zóó ver van elkaar of zij kunnen mondeling van gedachten wisselen over hetgeen zij zien. De een maakt een opmerking over het landschap en vraagt: „Zie je daar dien mooien denneboom staan?“. De ander zegt: „Dat is een kerktoeren“, waarop hij ten antwoord ontvangt: „Ezel, zie je niet dat dit een denneboom is?“ waarna No. 1 weer uitroept: „Ik kan toch wel een kerk van een denneboom onderscheiden.“ Op het punt van elkaar in de haren te vliegen, bestijgt ieder den heuvel van zijn kameraad en ziet, het raadsel is opgelost: er is èn een denneboom èn een kerktoeren. Maar de heeren hadden vergeten zich een oogenblik op het standpunt van den kameraad te plaatsen. Datzelfde verschil van meening ontstond hier bij de lezing van deze stellingen en het aanhooren van de verschillende woorden, die erover zijn gewisseld. Ik kan mij plaatsen op een standpunt, waarbij ik volkomen eensgezindheid kan beuigen met de woorden en de stellingen van den heer Nord en ik kan mij met evenveel gemak stellen op het standpunt van hen, die van de stellingen niets overlaten, zoodat ik gevoel, dat de strijd,

die zich in mij als persoon afspeelt, in een vergadering waar zooveel aanwezig zijn, zich in veel grootere mate zal afspelen. Daarom geloof ik, dat wij heel goed doen door eenvoudig in te gaan op het voorstel door den heer N o r d zelf aan het slot van zijn inleiding gedaan en door den heer B a k k e r zoo duidelijk onderstreept: laten wij dit vraagstuk in ernstige studie nemen; laat er een speciale commissie benoemd worden, die en petit comité — ze mag zelfs wat groot zijn — zich plaatst op de verschillende standpunten, waaruit het onderwijsvraagstuk bekeken moet worden en laat zij dat formuleren en haar overtuiging in een verslag neerleggen. Er is geen haast bij. Maar laat dit voor dezen dag het besluit zijn: laat een flinke commissie dit onderwerp in studie nemen en in 'n volgende vergadering kan zij dan met een wel omschreven onderwijsplan voor den dag komen.

De V o o r z i t t e r: Is dit niet een geschikt onderwerp voor de afdelingen?

Stemmen: Neen.

De heer V a n D a m: M. de V.! Ik voel het gemis van een doelmatige medische vooropleiding. Ik zoek naar verbetering door te gaan in de richting van het candidaatsexamen. Ik voelde na mijn examen ook de behoefte aan meer kennis en ik meende, dat dit de richting was, die wij uit moesten. Het bezwaar is, dat wij in 3 of 4 jaar niets aan tandheelkunde doen, noch aan techniek, noch aan het operatieve deel. Het candidaatsexamen voert geheel in medische richting. Zou het nu niet beter zijn een combinatie te maken door een candidaat-tandarts-examen in te voeren, dat op dezelfde hoogte staat als het candidaat arts-examen, maar waarin de gelijke grondslagen zijn gelegd voor tandheelkunde? Iemand, die eenmaal zijn candidaat-arts-examen heeft afgelegd, zal niet zoo gauw teruggaan naar het tandheelkundig instituut.....

(Hier wordt de Spreker door protest-uitroepen tegen deze laatste woorden onderbroken.)

De heer D e J o n g e C o h e n: De heer V a n d e r H o e v e n heeft zoo even gesproken over de kans, die men de tegenwoordige wetgeving moet geven om tot ontwikkeling te komen. Is het eigenlijk wel noodig die wet een kans te geven; immers die wet blijkt ten duidelijkste niet op de hoogte te zijn. Daaraan ontbreken zeer voornamelijk factoren b.v. natuurkunde, scheikunde, vergelijkende anatomie enz. Hoever men al die vakken uitbreidt, ze kunnen nooit komen tot datgene wat gewenscht is en wat noodzakelijk is om klaar te komen voor zelfstandig wetenschappelijk onderzoek. Wanneer men dus niet zoover komt, wat zou er dan voor zijn, die wetgeving een kans te geven?

De heer Dr. D e n t z: M. de V. Dames en Heeren! Ik ben inder-

tijd ook lid geweest van de Staatscommissie met den heer H a m e r als secretaris en den heer K l i n k h a m e r. Professor Z w a a r d e m a k e r was voorzitter. Wij hebben over dit onderwerp ik weet niet hoeveel vergaderingen gehad en ten slotte zijn wij tot de conclusie gekomen, dat voor ons land geen andere weg was dan het tweede natuurkundig examen. Wij hebben er lang en breed over gesproken; de heer K l i n k h a m e r had er bezwaren tegen en de heer G r e v e r s had er bezwaren tegen en iedereen had ertegen, maar wij zijn toch tot de slotsom gekomen — unaniem — dat er geen andere weg was dan de beide natuurkundige examina. Wanneer er dus gesproken is van verandering van de wet, dan geloof ik, dat wij allen verstandig doen om hetzelfde rapport uit te brengen, dat destijds aan de Regeering is uitgebracht. Dat rapport is indertijd overgenomen en door Leiden en door Utrecht en door Groningen, alleen Amsterdam was er tegen. Niettegenstaande deze drie universiteiten er voor waren, heeft de Regeering het niet aangenomen en heeft de tegenwoordige wetgeving gevolgd.

Wanneer U dus wetswijziging wenscht, dan doet men, geloof ik, verstandig door dit rapport van den heer N o r d aan te nemen. (*Applaus.*)

De heer N o r d: M. de V.! Ik meen, dat wij uit deze gedachtenwisseling, in ieder geval de gunstige conclusie mogen trekken, dat wij allen de verheffing van het onderwijs wenschen, en dat dit onze professie zeer ter harte gaat. Het is dus alleen de kwestie den weg te vinden tusschen de twee heuvels, waarop de heer V a n H a s s e l t doelde. Ik hoop en vertrouw, dat wij dien weg zullen vinden binnen niet te langen tijd.

Ik zal thans een kort woord richten tot de collega's, die een en ander in het midden hebben gebracht. In de eerste plaats tot den heer S a l o m o n s, die over de titulatuur-kwestie heeft gesproken. Dit komt later aan de orde; dat geldt ook voor de vraag van den heer D e J o n g e C o h e n, die verbaasd was, dat ik de D. D. S.-kwestie niet heb aangeroerd. Die kwestie heeft niets met het onderwijs te maken. Het laat ons, wat de verheffing van het tandheelkundig onderwijs in Nederland betreft, op dit oogenblik volkomen koud dat het mogelijk is, dat iemand langs een minder koninklijke weg in Nederland kan practiseeren. Ik ben het eens, dat het niet juist is, maar in het kader van de inleiding kwam het niet te pas. Daarom heb ik daarover gezwegen.

De heer B a k k e r was ook voor het instellen van een commissie. Daarop behoef ik dus niet te antwoorden.

De heer V a n d e r H o e v e n heeft de vraag aangeroerd — een van de essentieele punten van mijn inleiding — of het wel de tijd is thans tegen die wet te ageeren, die pas een jaar of vier in wer-

king is. Nu zegt hij: Wij hebben een Staatscommissie gehad en die heeft de zaak ampel en breed besproken en daar is het plan aangenomen; moeten wij die regeling dus niet een fair chance geven? Dan antwoord ik daarop: Neen, want de wijze waarop die wet tot stand is gekomen, is niet geweest de wijze waarop zij tot stand had behooren te komen. En wanneer wij hier mogen toejuichen, dat wij tegenwoordig hebben een Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunst, dan is dit in de eerste plaats, omdat voortaan een dergelijke wijze van behandelen niet meer zal kunnen plaats vinden. Wat is n.l. gebeurd? De Staatscommissie, dus de menschen, die bij uitstek bevoegd worden geacht, heeft een rapport ingediend, dat de instemming had van de vertegenwoordigers van de toenmalige tandheelkundige wereld. Dat rapport is zonder meer *ter zijde gelegd* door Minister H e e m s k e r k. De reden waarom, laat ik in het midden. Maar het ergste is, dat door mij een voordracht is gehouden over een tandheelkundig wetsontwerp en over de tegenwoordige wet, vóór de aanneming nog, in een vergadering van de Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen in Januari 1913 en dat het toen bleek, dat van de ruim veertig aanwezige leden er niet één was, die goed wist, wat er in het wetsontwerp stond, en er niet één uit de veertig aanwezigen — en de notulen uit het Tijdschrift zullen dit kunnen bevestigen — zijn stem heeft verheven tegen mijn voorstel om het wetsontwerp niet te doen aannemen, omdat het schadelijk zou zijn voor onze professie. Dat is een bewijs, dat die wet er allerminst gekomen is met de instemming van de tandheelkundige wereld in 1913, maar *ondanks* de tandheelkundigen, dus dat zij er zich weinig aan gelegen lieten liggen. Dat kan niet meer voorkomen.

Die wet stond in 1913 niet op de hoogte van den tijd en dus zeker niet in 1917!

Dat de wet dus een fair chance gegeven moet worden, ben ik niet eens, omdat er geen kwestie is van fair chance. Ik geef toe, dat zelfs met dit wetsontwerp, het onderwijs tot hooger peil kan worden opgevoerd, hooger dan nu, alhoewel ik gaarne hulde betuig aan de docenten voor hetgeen zij gedaan hebben. Maar dat neemt niet weg, dat er, zooals ook de heer De Jonge Cohen heeft gezegd, enkele essentiele punten zijn, waarover niet te praten valt. Men kan niet praten over een wetsontwerp, waarin een gemis van verschillende zeer belangrijke onderwerpen te constateeren valt.

Nu komt de heer D u y v e n s z verklaren, dat hij bij de semi-artsen, welke hij les gegeven heeft, niet veel gemerkt heeft van die wetenschappelijke basis. Ik zou den heer D u y v e n s z willen vragen: heeft hij, toen hij die medische studenten een en ander moest bijbrengen over tandheelkunde wel iets te maken gehad met

de *medische* opleiding? Hij zegt zelf: ik heb er ook geen les in gehad en ik heb het bijgewerkt! Dat wil ik gaarne gelooven. Maar dan is het mogelijk, dat U die kennis volkomen hebt verkregen, die U bij Uw opleiding had behooren te krijgen. Dat moest niet noodig zijn geweest en wanneer U het hebt bijgewerkt, heeft U deskundige leiding ontbroken, en was het moeilijk die kennis te verkrijgen, terwijl die wetenschap met meer moeite moest worden verzameld, dan het Uw goed recht als tandheelkundig student zou zijn geweest al datgene te leeren, dat een goed tandarts moet kennen voor de behoorlijke uitoefening van zijn beroep. Daarom ben ik tegen alle uitstel, omdat deze wet absoluut niet deugt wat de medische opleiding betreft. Over de zuiver tandheelkundige opleiding wil ik geen oordeel vellen.

Ik kom thans tot den heer *Klinckhamer*. Deze heeft het debat voornamelijk gebracht op de medici-stomatologen. Het antwoord is mij eigenlijk bespaard door hetgeen de heer *Sanders* heeft gezegd, woorden die mij als het ware uit het hart gegrepen waren.

Maar nu wij de zaak principieel bespreken wil ik een paar woorden aan het stomatologen-vraagstuk wijden, waaraan wel een beetje veel aandacht is geschonken, wat op mij, eerlijk gezegd, geen aangename indruk heeft gemaakt. Ik geloof niet, dat wij behoeven te vreezen zulke artsen, die daar op een blauwe Maandag de tandheelkunde leeren en dan praktijk gaan uitoefenen, wat vaak blijkt mis te loopen. Wanneer er een medicus is, die serieus tandheelkunde uitoefent dan ben ik het eens met collega *Sanders*, dat ik dan wel in zijn plaats wenschte te staan. Zoolang de heeren meenen, dat zij om de tandheelkunde te kunnen uitoefenen, slechts een reis naar Berlijn hebben te maken, heeft onze professie niets te vreezen. Hun aantal is zóó gering, dat het niet de moeite waard is veel woorden daaraan vuil te maken en wij zouden ons op een m.i. minder gewenscht concurrentie-standpunt plaatsen door daaraan veel aandacht te schenken. Zoolang dat gevaar niet grooter is dan het tegenwoordig is — en het ziet er niet naar uit — kunnen wij het veilig buiten bespreking laten.

Wat U gezegd hebt over specialisten-examens en dat deze onmogelijk zouden zijn, ben ik niet eens, omdat het vermoedelijk dáárheen zou gaan, wanneer gebeurt, wat ik mij voorstel dat gebeuren zal, n.l. wanneer men na \pm 4 jaar den titel arts zal geven dan zou men met dien titel niet kunnen practiseeren, maar eerst na 2 of 3 jaar ziekenhuis-opleiding en als tandarts na een cursus op het tandheelkundig instituut. Eerst zullen allen het algemeen praedicaat moeten hebben om later daarop voort te bouwen. Dat kan in aanmerkelijk korteren tijd behaald worden dan nu.

Dat de titel tandarts alleen gebruikt zal worden door hen die het tandheelkundig examen hebben afgelegd, is in ons land een utopie, zoolang de wetgeving op strafrechterlijk gebied niet wordt veranderd. Het voeren van een beroepstitel is vrij. Niemand kan aanmerking maken, als U op Uw deur wilt zetten, dat U advocaat is. Pas wanneer U misleidend daarmee gaat werken en consult gaat geven op juridisch gebied, is U strafbaar. Een arts, die dus bevoegd is de tandheelkunde in vollen omvang uit te oefenen, mag tandarts op zijn deur zetten. Daarmee misleidt hij niemand. Hij mag de menschen behandelen, hij is volkomen bevoegd.

De heer **V a n H a s s e l t** is het eens met het instellen van een studiecommissie.

Als ik den heer **V a n D a m** goed heb begrepen is hij het in groote trekken eens met de wenschelijkheid van het tweede natuurkundig examen, maar hij heeft bezwaar, dat men de eerste drie jaar geen manual training heeft. Ik heb dat aangeoord. Ik tart ieder het bewijs te leveren van de stelling, dat wanneer iemand op 21 jaar op een instituut komt hij minder geschikt is, dan een ander die op zijn 28e jaar daar komt. Ik acht dat een onbewezen stelling en wensch die niet te accepteren.

Ten slotte een woord van dank tot Dr. **D e n t z**, die mij bijgevallen is, wat betreft de verplichting van het tweede natuurkundig examen, en tot de vergadering voor de welwillendheid waarmee men mij heeft aangehoord. (*Applaus.*)

De **V o o r z i t t e r**: Ik dank den heer **N o r d** voor de keurige wijze waarop hij deze zaak heeft behandeld en de debatten beantwoord.

Er zijn nu twee kwesties. In de eerste plaats wensch U een commissie. En nu zou ik bijna een persoonlijk feit aanroeren en U willen vragen: heeft het feit, dat ik juist U verzocht heb deze zaak in te leiden, U niet eenigszins vertrouwen gegeven in de commissie, die uitsluitend mijn werk is? Ik ben de oprichter van de O. en E. Commissie van het Genootschap, welke later door de Mij. is overgenomen. Wanneer ik U nu verzoek in die commissie zitting te willen nemen, niet voor één keer daar als gast te verschijnen, maar om die heele kwestie met de O. en E. Commissie te behandelen, stelt U dan genoeg vertrouwen in de commissie om dit te behandelen of wensch U een aparte commissie?

De heer **N o r d**: U doet mij daar een gewetensvraag. Ik heb gezegd, dat het mij gewensch leek deze gegevens uitvoerig te behandelen en ze daarna in studie te nemen en wanneer ze meer uitvoerig toegelicht is ze dan ter hand te nemen. Nu kan ik mededeelen, dat ik mij de hulp heb verzekerd van den heer **L i n d**. Het was onze bedoeling om binnen zoo kort mogelijken tijd deze onderwijskwestie

na heel uitvoerige toelichting en met alle gegevens voorzien te publiceeren en daarna in behandeling te nemen.

Ik geloof, M. de V., dat dit de beste weg is, omdat wij dan een programma krijgen, dat aan te vechten is en dan behoeven wij niet in de ruimte te discussieeren. Wanneer wij met concrete voorstellen komen, is het gemakkelijker ze te amendeeren of te verwerpen. Dat is beter dan dat wij een kleine- in een groote commissie gaan instellen. Wanneer dat het geval is, zou ik gaarne bereid zijn in de O. en E. Commissie dit onderwerp te behandelen.

De Voorzitter: Het is dus goed wanneer U dit onderwerp uitwerkt met den heer Lind. U publiceert dat dan en het wordt daarna ter beoordeeling gegeven aan de O. en E. Commissie, waarin U zelf en de heer Lind Uw meeningen verder kunt uiteenzetten.

Neemt U daarmee genoegen.

De heer Nord verklaart met deze woorden genoegen te nemen.

De heer Bakker: M. de V.! Er zijn een paar bezwaren tegen. Niet dat de heer Nord lid van de O. en E. Commissie wordt, maar er is wel tegen, dat docenten lid zijn van die commissie. Dat is in een jaar ervaring gebleken. De heele O. en E. Commissie weet het — en de vergadering zal het ook inzien — dat het niet is vol te houden om docent te zijn, lectoren-vergaderingen mee te maken, soms misschien faculteitsvergaderingen en een avond later vergaderingen van de O. en E. Commissie mee te maken en beter ingelicht te zijn dan men mag laten blijken. Men is soms verplicht tot geheimhouding en men is daardoor voortdurend op de grens van dubbelhartigheid. Ik behoef dat niet toe te lichten, omdat de O. en E. Commissie weet, dat het onmogelijk is gebleken voor een docent om lid te zijn van die Commissie.

Nu wil het mij voorkomen, dat een paar van de docenten lid zouden dienen te zijn van die studiecmissie; die kunnen dan geen lid zijn van de O. en E. Commissie.

Ik voel er daarom veel voor een speciale studiecmissie te beoemen, waarin de heeren Nord en Lind en enkele docenten of een docent lid zijn en waaraan enkele leden door de vergadering worden toegevoegd.

De Voorzitter: Ik heb er geen bezwaar tegen.

De heer Klinkhamer: Ik heb er ook niets tegen. Ik vind het voorstel van den heer Bakker zeer goed.

De heer Dr. van der Hoeven: Ik zou dat voorstel ook ten zeerste ondersteunen, want ik geloof, dat ik kan meegaan met de gedachtengang, die niet is uitgesproken door den heer Nord, maar welke hij toch in zijn binnenste koestert. Wanneer dat vraagstuk weer behandeld wordt in de O. en E. Commissie, die een gevestigde opinie heeft, dan zal het moeilijk zijn daarin een geheel

nieuwe gedachtengang te brengen. Ik zou het werkelijk veel beter vinden, wanneer de zaak geheel opnieuw werd onderzocht en dat dit door een nieuwe commissie gebeurt. Ik ben dus voor een studiecommissie.

De heer Van Hasselt: De heeren Nord en Lind zullen dit vraagstuk uitwerken. Dat duurt eenigen tijd. Daarna zal hun rapport verschijnen en men heeft daaraan dan een houvast. Laat men dus tot zoolang wachten en laat men de zaak aan het Hoofdbestuur overlaten.

Dit laatste voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming met algemeene stemmen aangenomen.

De Voorzitter: Thans is daar nog de discussie over de tituluurkwestie. Ik kan deze nu niet toelaten. Ik mag echter niet nalaten den heer Lind even het woord te geven; verder is er geen discussie.

De heer Lind: M. de V.! Het heeft mij veel genoeg gedaan, hoewel het buiten de orde was, dat de tituluurkwestie door den heer Salomons is ter sprake gebracht. Ik ben de schuldlige, die een advertentie heb geplaatst betreffende mijn afwezigheid en ik heb daarin gezegd: „Dr. G. Lind, Dental Surgeon is afwezig”, in plaats van zooals vroeger: „Doct. Dent. Surg.” of „D. D. S.” enz. Deze modificatie heb ik bewust gedaan omdat ik wenschte, dat er een eind zou komen aan de wijze, waarop de tandartsen zich veelvuldig aandienen bij het publiek.

Ik heb naar aanleiding van het programma, dat ik verleden jaar van het Genootschap mocht ontvangen en waarin verschillende onjuistheden betreffende de tituluur voorkwamen, met verschillende collega's gesproken om na te gaan of het niet mogelijk zou zijn, dat wij in Nederland een uniforme wijze kregen, waarop wij onzen titel zouden gebruiken. Wij hebben er herhaalde malen over gesproken. Al diegenen, die er belangstelling voor voelden, zitten echter in alle mogelijke commissies en hebben hun tijd bezet met vergaderen. Het resultaat van alles was dat geen besluit is genomen betreffende de wijze, waarop men deze kwestie definitief zou regelen. De toestand is echter onhoudbaar en minder gewenscht voor onzen stand en prestige wanneer wij aldus doorgaan. Daarom heb ik die bewuste advertentie geplaatst, want ik was overtuigd, dat een of andere collega wel daarover zou vallen en het op de aanstaande vergadering hier ter sprake zou brengen.

Nu is mijn meening deze. Wij tandheekkundigen behooren tot de academici. Wij hebben hier nog niet het recht te promoveeren, echter hopen wij dat dit gauw het geval zal zijn; maar er zijn landen waar het wel kan: o.a. in Amerika, Zwitserland, Zweden en Finland. Nu zijn er verschillende tandartsen, die gepromoveerd zijn in Ame-

rika en in de laatste jaren ook in Zwitserland. Hebben dezen nu, die gepromoveerd zijn tot doctor in de tandheelkunde het recht dien titel te gebruiken? Het komt mij voor van wel! Maar is het ethisch dien titel te gebruiken, zooals hij gebruikt wordt? Neen!

Ik heb het eens opgeschreven, terwijl ik op reis was, wat zooal op de deur van onze collega's vermeld staat en ik heb bemerkt, dat wij tandheelkundigen hier in het land op minstens vijftien verschillende manieren ons beroep bekend maken tegenover het publiek. Dat is toch te dwaas!

Mijn voorstel zou daarom zijn, dat wij hier op deze algemeene vergadering de wenschelijkheid zullen uitspreken, dat voortaan ieder, die bevoegd is in Nederland de tandheelkunde uit te oefenen, doordat hij hier het tandarts-examen heeft gedaan, en die deze bevoegdheid tegenover het publiek wenschte kenbaar te maken, dat alleen mag doen door den beroepstitel „tandarts" te voeren. Artsen, die de tandheelkunde uitoefenen, zonder „tandarts" te zijn, laten wij buiten beschouwing!

Wanneer een tandarts gepromoveerd is tot „doctor in de tandheelkunde", aan een erkende universiteit, zooals in de Hooger Onderwijswet zijn genoemd, z. a. in Amerika en Zwitserland, dan mag hij zijn doctorstitel in verband met zijn beroepstitel gebruiken en wel zooals de medici, apothekers en dieren-artsen, b.v. Dr. X., Tandarts.

In de derde plaats, wanneer een bevoegd tandheelkundige uitsluitend een speciaal gedeelte van de tandheelkunde uitoefent, zal hij het recht hebben zich specialist te noemen b.v. X., orthodontist, of hoe dan ook.

Het spijt mij, dat de voorzitter geen discussie kan toelaten, want het zou wel gewenscht zijn in deze zoo spoedig mogelijk tot een eensgezinde meening te komen. Indien het echter niet mogelijk is, kunnen wij de kwestie ook wel op andere wijze oplossen. Ik laat dat aan den voorzitter over.

De Voorzitter: Er kan op dit oogenblik niet over dit punt worden gediscussieerd. Wanneer aan het eind van de vergadering tijd over is, kan dit alsnog gebeuren. In het andere geval wachten wij echter een voorstel in, om dit eerst in de afdelingen te doen behandelen, dan in het Hoofdbestuur en daarna op een volgende jaarvergadering.

Acht men de zaak urgent, dan kan zij dus straks worden behandeld, maar nu is het onmogelijk.